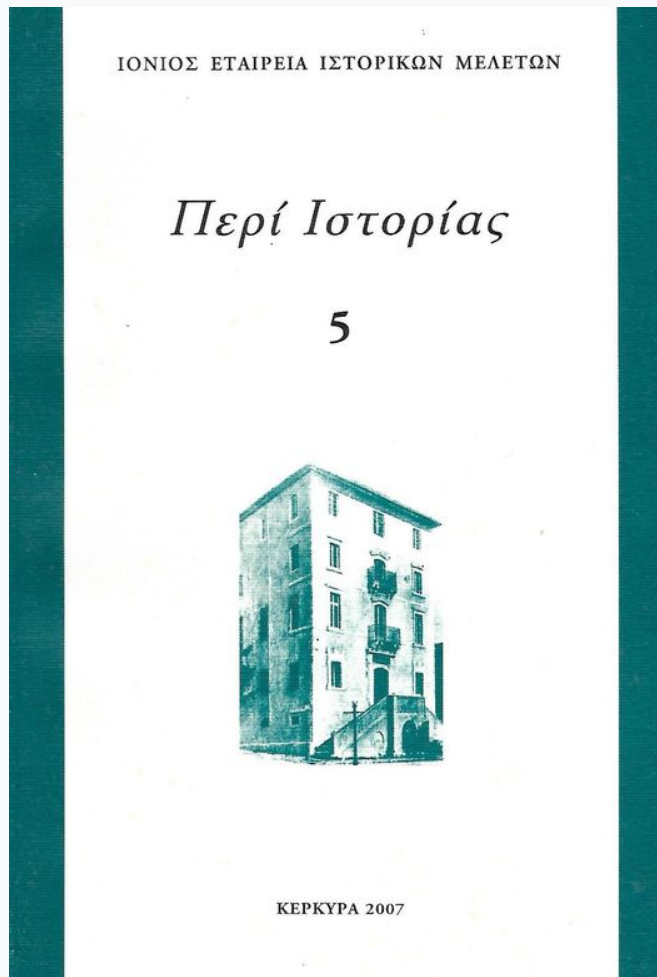

Peri Istorias

Vol 5 (2007)

Οι καπετάνιοι Δάνιας και Μάρκος Καγκελάρη και η συμβολή τους στην άμυνα της Κεφαλονιάς (16ος αι.)

Παναγιώτης Δ. Καγκελάρης

doi: [10.12681/p.i.24852](https://doi.org/10.12681/p.i.24852)

To cite this article:

Καγκελάρης Π. Δ. (2020). Οι καπετάνιοι Δάνιας και Μάρκος Καγκελάρη και η συμβολή τους στην άμυνα της Κεφαλονιάς (16ος αι.). *Peri Istorias*, 5, 138–143. <https://doi.org/10.12681/p.i.24852>

ΟΙ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΙ ΔΑΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΓΓΕΛΑΡΗ
ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ
(16^{ος} αι.)

Παναγιώτης Δ. Καγκελάρης

Πρώτο μέλημα της βενετικής διοίκησης μετά την κατάληψη της Κεφαλονιάς και την αποχώρηση των στόλων (του ισπανικού για τη Σικελία και του βενετικού για τη συνέχιση των επιχειρήσεών του στο Ιόνιο), ήταν η επείγουσα αύξηση του πληθυσμού του, ο οποίος, λόγω της δεκαπεντάχρονης περίπου τουρκικής κατοχής και των καταστροφικών σεισμών του 1469 που είχαν προηγηθεί, είχε υποστεί σοβαρή δημογραφική καθίζηση. Έτσι, από τα πρώτα κιόλας χρόνια ενθαρρύνθηκε η εγκατάσταση στην Κεφαλονιά Ελλήνων, κατ' αρχήν, το γένος εποίκων από τις τουρκοκρατούμενες περιοχές (Μεθώνη, Κορώνη, Πύλο κ.ά.), μεταξύ των οποίων και εμπειροπόλεμων *stradioti*, αλλά και Ιταλών και Αλβανών, που θα ήθελαν να εγκατασταθούν μόνιμα στο νησί.

Η οικογένεια Καγγελάρη είναι μια από αυτές που εποίκησαν το νησί μετά την κατάληψή του από τους Βενετούς. Εγκατεστημένη ήδη στην Κέρκυρα, η βυζαντινής καταγωγής αυτή στρατιωτική οικογένεια ανταποκρίθηκε πρόθυμα στο σχετικό προσκλητήριο της βενετικής διοίκησης και έφθασε στην Κεφαλονιά τα πρώτα χρόνια του 16ου αιώνα. Στο νησί αυτό της παραχωρήθηκαν στο χωριό Βαρύ της Ερίσσου εκτάσεις που χωρίστηκαν σε ισόποσα μερίδια για τα μέλη της που αποφάσισαν να εγκατασταθούν εκεί. Ο 16ος αιώνας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ιστορία της Κεφαλονιάς. Είναι η περίοδος κατανομής των κατοίκων στο νησί και της διανομής των κλήρων στους νέους εποίκους του.

Η περιοχή της Ερίσσου (*Pertinenza di Erisso*), που λεγόταν τότε και πε-

ριοχή του Φισκάρδου (Pertinenza di Viscardo), είχε το 1562 ένδεκα χωριά από τα οποία τα δύο ήταν παραλιακά. Το μεγάλο πρόβλημα της έλλειψης νερού καθιστούσε απαραίτητη την κάθοδο στην παραλία, στο Φισκάρδο, για την εξεύρεσή του στα λιγοστά πηγάδια που υπήρχαν εκεί. Έτσι, ως κύριο τρόπο αποθήκευσης νερού, οι κάτοικοι της περιοχής είχαν τις δεξαμενές βρόχινων υδάτων, δηλαδή τις στέρνες ή λάκκους όπως τις έλεγαν τότε. Φυσικά, οι κάθοδοι αυτοί τους άφηναν εκτεθημένους στις συνεχείς ενέδρες και επιδρομές των περιπλεόντων την περιοχή κουρσάρων και πειρατών. Απομακρυσμένη από την πρωτεύουσα του νησιού, η Έρισσος ήταν τόσο απόκρυμνη και βραχώδης, ώστε να είναι αδύνατη η εκεί αποστολή του ιππικού, με αποτέλεσμα οι κάτοικοί της να βρίσκονται συνεχώς (τουλάχιστον κατά τον πρώτο αιώνα της βενετικής διοίκησης) σε πολεμική ετοιμότητα.

Οι τουρκικές και πειρατικές επιδρομές στο νησί ήταν συχνές καθόλη τη διάρκεια του 16ου αιώνα. Δύο από αυτές, οι πιο σοβαρές, το 1538 και το 1571 είναι ευρύτερα γνωστές. Κατά τη δεύτερη, οι Τούρκοι προσέβαλαν κυρίως τις περιοχές της Ερίσσου, της Πυλάρου και της Θηνιάς και κατέστρεψαν το Προάστειο του Αγίου Γεωργίου. Δεν αποκλείεται κατά την επιδρομή αυτή, ή τις επιχειρήσεις που προηγήθηκαν, να έπεσαν μαχόμενοι και οι καπετάνιοι Δάνιας και Μάρκος Καγγελάρη. Εκτός, όμως, από αυτές, η σχετική έρευνα μάς έκανε γνωστή και εκείνη του Μαρτίου του 1561. Πρόκειται για νυκτερινή επιδρομή δύναμης διακοσίων περίπου Τούρκων, που αποβιβάστηκαν στο Φισκάρδο από επτά γαλιότες. Τους Τούρκους εισβολείς, που επιτέθηκαν κατά κύμματα, αναχέτησε το υπό τον Δάνια Καγγελάρη σώμα μετά από σκληρή και ηρωική άμυνα κατά την οποία σκοτώθηκε ο κυβερνήτης (reis) της μίας από τις γαλιότες και δεκαπέντε ακόμη επιδρομείς, ενώ τραυματίστηκαν και πολλοί άλλοι. Κυριεύθηκαν, μάλιστα, από το Δάνια και τον ανηψιό του Μάρκο Καγγελάρη και τους άνδρες τους δύο τουρκικές σημαίες και πολλά εχθρικά αρχιβούζια και γιαταγάνια. Από την πλευρά των αμυνόμενων σ' αυτή την επιδρομή υπήρξαν αρκετοί τραυματίες καθώς και ένας νεκρός, ο Λόττος Καγγελάρης.

Οι καπετάνιοι Δάνιας και Μάρκος Καγγελάρη δημιουργούν και συντηρούν με δικά τους έξοδα στρατιωτικά σώματα, που θα προσφέρουν πολλά για την άμυνα της περιοχής της Ερίσσου. Στη στρατιωτική υπηρεσία της Γαληνότατης ήδη από το 1550, ο καπετάνιος Δάνιας είχε ως αποστολή και την κατασκόπευση των κινήσεων και προετοιμασιών των τουρκικών δυνάμεων στην αντικρυνή Στερεά Ελλάδα (Terra Ferma). Η δραστηριότητά του αυτή, που τα πρώτα δώδεκα τουλάχιστον χρόνια θά είναι άμισθη, θα τον οδηγήσει σε σειρά ηρωικών πράξεων που θα του εξασφαλίσουν την εκτίμηση και την

αναγνώριση των προβλεπτών του νησιού. Με τους αδελφούς του, αλλά και με άλλα μέλη της οικογένειάς του, θα μετάσχει σε σειρά πολεμικών επιχειρήσεων, προκαλώντας στον εχθρό σημαντικές ζημιές τόσο σε ζωές όσο και σε υλικό, ενώ παράλληλα, όπου του δινόταν η ευκαιρία, απελευθέρωνε και όσους χριστιανούς σκλάβους τύχαινε να πέσουν στα χέρια του. Η γεναία πολεμική του δράση, η αφοσίωση και η πρόθυμη ανταπόκρισή του σε κάθε κάλεσμα της Γαληνότατης Δημοκρατίας τον οδήγησαν γρήγορα σε ανώτατα στρατιωτικά ηγετικά καθήκοντα στην περιοχή. Ο τότε Προβλεπτής της Κεφαλονιάς Girolamo Sagredo του ανέθεσε τη στρατιωτική διοίκηση της Ερίσσου.

Την επόμενη χρονιά (1562) ταξίδεψε στη Βενετία για να ζητήσει την παροχή πανοπλιών, σπαθιών και πυροβόλων όπλων για την καλύτερη αντιμετώπιση των εχθρικών επιθέσεων. Με την επιστροφή του εξοπλίζει με δικά του έξοδα σώμα πενήντα ανδρών από νέους της περιοχής, στο οποίο η βενετική κυβέρνηση, με απόφασή της του 1563, παρέχει και ισάριθμα αρχιβούζια. Με την ίδια απόφαση επικυρώνει και τον διορισμό του ως στρατιωτικού διοικητή (καπετάνιου) της Ερίσσου (Capo della Pertinenza di Erisso) και του χορηγεί ετήσια μισθοδοσία με την υποχρέωση να μεταβαίνει και οπουδήποτε αλλού στο νησί χρειασθεί η πολεμική συνδρομή του σώματός του. Παράλληλα υποχρεούται να φυλάγει και να συντηρεί με δικές του δαπάνες τα ανωτέρω αρχιβούζια και να μεταβαίνει τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο στην πρωτεύουσα του νησιού για επιθεώρηση του σώματός του από την τοπική κυβέρνηση.

Γιός του πρωτοπαπά Γεώργη Καγγελάρη, που με τη διαθήκη του του άφησε το μισό από το απάνω σπίτι τους στο Βαρύ, ο καπετάνιος Δάνιας θα διακριθεί, μαζί άλλωστε και με τον ανηψιό του τον καπετάνιο Μάρκο Καγγελάρη, και στο διπλωματικό τομέα μετέχοντας πολυμελούς Πρεσβείας της Κοινότητας της Κεφαλονιάς που το 1561 μετέβη στην Βενετία. Στην πρωτεύουσα, όμως, της Γαληνότατης Δημοκρατίας είχε ήδη ταξιδέψει και παλαιότερα, αφού τον βρίσκουμε να εγγράφεται μέλος στην εκεί Ελληνική Αδελφότητα, τη γνωστή Scuola di San Nicoló, το 1550, χρονιά κατά την οποία, όπως είδαμε, φαίνεται ότι αρχίζει και η στρατιωτική του θητεία στην υπηρεσία της Βενετίας, που θα διαρκέσει μέχρι το θάνατό του. Παράλληλα, όμως, με τη στρατιωτική του ενασχόληση αμείωτο ήταν και το ενδιαφέρον του για τη διαχείριση και αύξηση της ατομικής του περιουσίας. Έτσι, τον βρίσκουμε να αγοράζει σημαντικό αριθμό γαιών (κυρίως αμπέλια) στο Βαρύ (στο Λουκανάτο του Παντέως, στις Στέρνες, στο Βατερό, στο Μορφάτο κ.α.), στο Ανεμικό των Κομητάτων και στο Καστρί του Πύργου. Στο τελευ-

ταίο είχε την έδρα του και το στρατιωτικό του σώμα. Υποχρεωμένος, εξάλλου, να διαθέτει σπίτι και στο Κάστρο της Κεφαλονιάς, πρωτεύουσα τότε του νησιού και έδρα του Συμβουλίου της Κοινότητας, αγοράζει το 1568 από το Λουρέντζο Μπεκατώρο το μισό από το σπίτι που ο τελευταίος έχει στο Μπούργο του Κάστρου. Δεν ήταν, επίσης, λίγες οι φορές όπου εκλήθη, μόνος ή με άλλους προύχοντες της Ερίσσου για να λύσει προσωπικές διαφορές ενεργώντας ως κριτής. Το 1568 μάλιστα, ο Κάρλος Καγγελάρης, που επρόκειτο να περιβληθεί το μοναχικό σχήμα, του δωρίζει ό,τι του ανήκει από την πατρική του κληρονομιά σε εκκλησίες και εκκλησιαστικά κτήματα καθώς και τον ιδιαίτερα πολύτιμο τότε “λάκκο” (δεξαμενή νερού), για την “καλή συντροφία και καλογνωμία που είχε από τον αυτό καπετάνιο”. Δεν γνωρίζουμε ακόμη την ακριβή αιτία και ημερομηνία του θανάτου του. Πάντως, το Δεκέμβριο του 1572 φέρεται ως ήδη πεθαμένος.

Όπως μαρτυρεί, το 1562, ο πρώην προβλεπτής της Κεφαλονιάς Alvise Balbi, με επιστολή του προς τη Signoria σε απάντηση σχετικού ερωτήματός της, οι δύο καπετάνιοι “ήσαν άνδρες εξαίρετοι και από τους προκρίτους” της περιοχής του Φισκάρδου, στην Έρισοο. Ιδιαίτερα επισημαίνει τον ηρωισμό τους, αφού, χάρις αποκλειστικά στην προσωπική τους πολεμική δράση και αποτελεσματική διοίκηση των υπό τις διαταγές τους ενόπλων νέων, κατέστη δυνατή η άμυνα της απομακρυσμένης αυτής περιοχής από τις συνεχείς επιδρομές κουρσάρων και Τούρκων. Υπογραμμίζει, μάλιστα, ο πρώην προβλεπτής ότι στο διάστημα της θητείας του στο νησί (1558-1560) του έφεραν κατ’επανάληψη πολλές μύτες Τούρκων επιδρομέων, για κάθε μια από τις οποίες, κατά τη συνήθεια του τόπου, αμοίβονταν με ένα δουκάτο. Ομοίως και ο πρώην ταμίας της Κοινότητας της Κεφαλονιάς Nicoló Minio στην απάντησή του μνημονεύει ρητά το Μάρκο Καγγελάρη, αναφέροντας ότι μαζί με το Δάνια και άλλους συγγενείς τους υπήρξαν από τους πρώτους στην άμυνα της περιοχής της Ερίσσου, στην οποία, ως στρατιωτικοί διοικητές της (καπετάνιοι) πολέμησαν πολλές φορές αποκρούοντας επιθέσεις κουρσάρων και Τούρκων από τις γειτονικές ακτές. Επισημαίνει ιδιαίτερα τον ηρωισμό, τη μαχητικότητα και την ορμή με την οποία απέκρουαν τις εν λόγω επιθέσεις, αλλά και την αποτελεσματικότητά τους, αφού οι επιτιθέμενοι αποχωρούσαν αφήνοντας στο πεδίο των μαχών μεγάλο αριθμό νεκρών και λαφύρων. Επιβεβαιώνει, μάλιστα, και το γεγονός ότι τους αντάμοιβε με ισάριθμα χρυσά τζικίνια για κάθε νεκρό Τούρκο.

Παράλληλα με τη στρατιωτική και διπλωματική του δραστηριότητα, ο Μάρκος Καγγελάρης, δεν παρέλειπε και τη διαχείριση της προσωπικής του περιουσίας. Έτσι, το 1565, δίνει στο Στεφανή Καγγελάρη ένα αμπέλι που έ-

χει στο Οντάτο “*ως καθώς ευρίσκεται προγονικόν του*” και “*βάνει και το έτερο αμπέλι*” που έχει αγορασμένο από τον ίδιο, για να το δουλεύει με το γιό του τον Καλογιάννη “*ως καλοί γεωργοί και κοπιαστάδες*” και να έχει εκείνος “*το ήμισυ κρασί και από ό,τι φρούτο*”. Ομοίως, την ίδια χρονιά “*ποιεί σεμπρία*” με την Αγγέλω Κολυβά και τα παιδιά της Δήμο και Τζάννη Ζακυθινό και αυξάνει την ακίνητή του περιουσία με την αγορά και νέων εκτάσεων από τους Γιάκουμο και Αντρία Κρεμμύδη στο Βαθάκι. Άλλωτε, πάλι, αποχωρίζεται περιουσιακά του στοιχεία όπως όταν πωλεί στον Αντρία Κολυβά το “*λάκκο*” που έχει στη Σαγηνόπολη, λεγόμενο Περασμάτο και Στραβό. Θα κληθεί επίσης ως κριτής να λύση διαφορές τους, ή να παραστεί μάρτυρα κατά τη σύνταξη νοταριακής πράξης. Το 1568 “*ευρισκόμενος εις την οικία του κειτάμενος εις την κλίνην του*” συντάσσει τη διαθήκη του, με την οποία αφήνει αφιέρωμα στην εκκλησία της Παναγίας στα Κουγιάνα, “*όπου θέλει να ταφεί*”, και τη γυναίκα του “*κυρά και νοικοκυρά στο σπίτι του*”. Τα ακίνητά του, καθώς και τα “*σφαχτά, γελάδια και βόδια*” τα αφήνει στους γιούς του, ενώ δεν ξεχνά και τις θυγατέρες του. Το 1570 είναι ήδη πεθαμένος.

Τέλος, παρά το ότι δεν σώζονται βιβλία των Πρακτικών του Συμβουλίου της Κοινότητας της Κεφαλονιάς παλιότερα του 1593, πρέπει για την περίοδο αυτή να θεωρήσουμε ως βέβαιη τη συμμετοχή σ’ αυτό των δύο καπετάνιων, που το 1561 εκλέχθηκαν πρέσβεις της Κοινότητας. Την άποψη αυτή ενισχύει και η επιστολή-απάντηση του πρώην προβλεπτή (1558-1560) Alvisè Balbi προς τη Signoria, το 1562, με αφορμή το αίτημα του πρώτου για παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού, όπως και το γεγονός της συμμετοχής του σε αναφορά-έκκληση τριαντατεσσάρων ευγενών του νησιού, το 1567, προς το Συμβούλιο των Δέκα, για την επαναφορά στη θέση του του πρώην φύλακα του μοναστηριού του Αγίου Φραγκίσκου, στο Προάστειο του Αγίου Γεωργίου, Fra Zuan Antonio di Gratosi. Όπως προαναφέρθηκε, μετέσχον της πρεσβείας που μετέβη στη Βενετία για να ζητήσει, και να επιτύχει τελικά στη συνέχεια, την ελεύθερη διακίνηση των δημητριακών στο νησί και την, κατ’εξαίρεση, ματαίωση των περιοριστικών μέτρων που είχε λάβει η βενετική κυβέρνηση σχετικά. Η πρεσβεία αυτή ήταν ιδιαίτερα επιβεβλημένη λόγω και της δεινής κατάστασης στην οποία είχαν περιέλθει οι κάτοικοι από την εφαρμογή των μέτρων αυτών. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις ο Δάνιας Καγγελάρης μνημονεύεται ως ευγενής της Κεφαλονιάς. Ο θάνατός του όμως, όπως άλλωστε και του Μάρκου, πριν από το 1593, καθώς και η μεγάλη απόσταση που χώριζε το Βαθύ από το Κάστρο (σε συνδυασμό με την ιδιαίτερα μικρή προθεσμία υποβολής αιτήματος των οκτώ μόλις ημερών), ίσως να ήταν εκείνες οι αιτίες που οδήγησαν στο να μη περιλαμβάνονται μέλη της οι-

κογένειας Καγγελάρη στο νέο Συμβούλιο, που τότε (1593) συγκροτήθηκε στην Κεφαλονιά. Από το 1652, πάντως, που ο εγγονός του Δάνια, Ζέππος Καγγελάρης, εγγράφεται στο Συμβούλιο και παρακολουθεί τις εργασίες του, η οικογένεια μετέχει σε αυτό συνεχώς επί τέσσερις διαδοχικές γενεές.